

AHMET HAŞİM'İN “GÖL KUŞLARI”NDAKİ ŞİİRLERİNDE KUŞ İMGESİ

Refika Altıkulaç DEMİRDAĞ*

Özet: Ahmet Haşim, Türk edebiyatının en önemli şairlerinden biridir. “Göl Kuşları” adlı kitabındaki şiirlerinde kuşlara özel bir anlam yüklemektedir. Haşim, şiirlerinde cansız tablolar çizdiği izlenimi verir. Kuşlarsa bu tablolardaki tek canlı varlıktır. Kuşlar, beyaz kuşlar ve siyah kuşlar olmak üzere iki gruba ayrılır. Böylece kuşlar, şairin gerçek dünyadan hayal dünyaya kaçışını simgeler. Ayrıca Haşim, şiirlerde kullandığı sıfat ve seslerle de kuş resimlerini daha canlı hale getirir.

Anahtar sözcükler: Ahmet Haşim, Şiir, Kuş, Göl Kuşları, Gerçek dünya, Hayal dünya.

The Bird Image in Ahmet Haşim's Poems in “Lake Birds” (Göl Kuşları)

Abstract: Ahmet Haşim is one of the most important poets in Turkish literature. He attributes a special meaning to birds in his poetry book “Lake Birds” (Göl Kuşları). Through his poetry, it seems as if he draws pictures. Birds are the only living things in these pictures. Birds, divided into two groups as black birds and white birds, symbolize his escape from the real world to a fantastic reality. Moreover, Haşim creates more vivid images of birds using adjectives and vowels.

Key words: Ahmet Haşim, poetry, bird, “Lake Birds” (Göl Kuşları), fantasy world, real world.

Giriş

Türk edebiyatının önemli şairlerinden biri olan Ahmet Haşim, iç dünyasını ve şiirselliği öne çıkaran, Türk edebiyatının önemli şairlerinden biridir. Şiirlerindeki önemli imgelerden biri olan kuş imgesi, şairin yarattığı dünyanın hareketli kanadı olarak değerlendirilebilir.

Ahmet Haşim'in “Göl Kuşları” adı altında topladığı şiirlerindeki kuş imgesi incelendiğinde şairin kuşları, gerçek dünyadan hayali dünyaya kaçışın simgesi haline getirdiği söylenebilir. Şiirlerde iki tür kuş vurgulanmakta; “siyah kuşlar” ile “beyaz kuşlar”. Siyah kuşlara örnek yarasalar, beyaz kuşlara örnek ise leylekler ve kuğulardır. Şairin göl kuşlarında yarattığı siyah, beyaz karşıtlığı gerçek dünya ile ideal dünya karşıtlığında da görülmektedir.

Gerçek dünya ile hayal dünya arasında duran Haşim, oradan bakarak şiirlerini söyler. Küçük yaşta annesini kaybettiği için babasıyla Bağdat'tan İstanbul'a gelmiş

---

* Yard. Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi.

ve burada yaşadığı ikilem onun şiirlerine de yansımıştır. Bu yansıma siyah-beyaz karşıtlığının nedeni olarak açıklanabilir. Ayrıca Haşim, kuşları acımasız gerçek dünyadan ideal düş dünyasına kaçışın simgesi olarak kullanırken siyah, beyaz karşıtlığı da gerçek-düş karşıtlığını simgeler. Beşir Ayvazoğlu, Haşim'in çocukluk yıllarında yaşadığı bu sıkıntılı durum için şunları aktarmaktadır:

“Bağdat'taki evlerinin damında, yıldızlar altında dinlenen âlim amcasının dalgın yüzünü anmaktan hazlanırdı. Böylece ana babadan aşılı olarak iç hayata bakan düşünceli mizacı, dalgınlıktan şaşırılmış yıldızlı gözleriyle, taşradan merkeze geldiği zaman, kendisi ilk leziz sevda helecanları içinde, çocukluğun kapalı aleminden dış varlığa açılmaya başladığı dönüm çağında idi. O esnada İstanbul'un iyi aile çocuklarıyla karşılaştı. Hepsinin ardında hayalin ay ışıkları altında donanmış ve yabancılara karşı kayıplara karışmış konak ve yalılarda kumral kız kardeşler, yüksek bahçe duvarları arasında, yaseminler arasında, saçlarında tül örtülerle, Leylâ'lar, Şirin'ler dolaşan rüya illeri uzanıyordu. Ahmet Haşim'in o vakte ait olarak andığı hatıralar, bir türlü gurbet duyguları, kalp sızılıyla dolu idi.” (Ayvazoğlu 2000: 49)

Haşim'in şiirlerinde bu sarsıcı yer değiştirme ve gurbette olma durumunun izlerini bulmak mümkündür. Belki de kuş imgesine bu denli önemli yer vermesinin altında da bu neden bulunabilir. Kuşun hareket serbestliği onun şiirlerindeki dingin tablolara canlılık katmaktadır. Genellikle koyu hatta karanlık renklerin hâkim olduğu tablolar çizen Haşim, hareketsiz adeta donmuş bir hüznün atmosferi yaratır. Bu atmosfer öylesine hareketsizdir ki sadece derin bir hüznle bu tablonun karşısında duruyormuşuz gibi hissederiz kendimizi. Kuşlarsa bu kasveti dağıtan varlıklardır. Bazen beyaz bazen de siyaha dönüşürler. Karanlığı bir anda canlandırırılar. Akşama ve içinde bulunulan dünyaya bir yaşam enerjisi katarlar. Çünkü kuşlar bize göre Haşim'in gerçek dünyadan hayal dünyaya kaçışını simgeler.

Haşim, şiirlerinde kullandığı sesler ve sıfat tamlamalarıyla kuşların işlevlerine ve konumlarına daha etkileyici bir biçim verir. Kullanılan seslerin tekrarı şiirde anlatılmak isteneni pekiştirici bir etki yaratır. Kuşlar için kullanılan sıfatlar da bu işlevi tamamlar.

Şiirlerde Siyah Kuşlar, Beyaz Kuşlar

“Göl Kuşları”nda toplam sekiz şiir olmakla birlikte bu şiirlerin “Tulû-ı Kamer” ve “Batan Ayın Kenarına Satırlar” başlıklı şiirlerin diğerlerinden farkı konularının “kamer/ay” kişileştirmesi çerçevesinde odaklanmış olması ve kuşların diğer şiirlerden farklı olarak renklerinin bulunmamasıdır. Diğer şiirlerde ise kuşlar ya beyaz ya da siyahtır. Haşim şiirlerinin başlığında da bunu açıkça belirtir: “Siyah Kuşlar”, “Karanlıkta Beyaz Kuşlar”, “Kuğular”, “Kuğuların Avdeti” ve “Yarasalar”.

Ahmet Haşim için bazı eleştirmenler sembolist, bazıları ise empresyonist olduğunu söyler. Kemal Özmen, “Hiçbir sembolist şair yoktur ki empresyonist olmasın; yani, nesneyi kendi içinde betimlemek, çözümlmek, incelemek yerine

AHMET HAŞİM'İN "GÖL KUŞLARI"NDAKİ ŞİİRLERİNDE KUŞ İMGESİ

onun doğurduğu izlenimleri çağrıştırmaya yoluyla 'tespit' etmesin..." (Özmen 1997: 317) der. Asım Bezirci de Haşim'in şiirlerinde akşam ve gece temlerini sık sık ele almasının nedeninin sembolistlerden etkilenmesi olduğunu düşünmektedir (Bezirci 1972: 57). Biz de Haşim'in empresyonist özellikleri üzerinde durmaya çalışırken onun şiir dünyasında sembolizmin etkilerini de göstermeye çalışacağız. Nitekim Haşim'in şiirlerinde kurduğu dünya sembollerle doludur. Kuş, gerçek anlamda kanatları, tüyleri, gagası olan bir varlık olarak değil, ay ışığında ve gölün üzerindeki yansıması ile yani bir gölge biçiminde şiirlerde kendini gösterir.

Haşim'in şiirlerindeki semboller ideal dünyanın izlerini taşır. Kemal Özmen bunu şöyle betimler:

"Gördüğü ve algıladığı dünya bütün sembolist şairlerde olduğu gibi farklıdır Haşim'in. Böylece, maddesel ve bedensel olandan [...] ağır, kütleli, tekdüze, açık, berrak, aydınlık, kısacası çirkin olandan, ruhsal, tinsel ve ideal olana, yani daha güzel, daha derin, daha çekici ve gizemli olana giden Haşim'in idealist/sembolist bir çerçeve görüntü çizmediğini kim söyleyebilir?" (Özmen 1997: 308)

"Göl Kuşları"ndaki kuşlar, gizemli, çekici, tinsel ve ideal olandır. "Siyah Kuşlar"da şair, "Gurûb ü hûn ile perverde-rûh olan kuşlar" diyerek kuşları, güneşin batışı ve kanla ruhu beslenmiş olarak betimler:

*Gurûb ü hûn ile perverde-rûh olan kuşlar
Kızıl kamışlara, yâkût âba konmuşlar;
Ufukta bir ser-i maktû'u andıran güneşi
Sükût ü gamla yemişler ve şimdi doymuşlar.* (Haşim 2005:23)

Bu mısralarda Haşim, kuşları kişileştirmektedir. Siyah ve beyaz dışında kızıl ve yakut renklerinin varlığı da dikkatimizi çekiyor. Ayrıca güneşin şiirdeki varlığı bütün kelimelere ve kelimelerin yarattığı şiir atmosferine bir kızılık katmaktadır. Şiirin güneşin batışı ile başlamış olması da anlamlıdır. Güneşin batışı ile artık hiçbir şey net olarak görünemez ve hatta kuşların rengi beyaz bile olsa siyahmış gibi algılanabilir. Öyleyse bu şiirde yaratılan atmosferin güneşin batışı ile renklendiğini söyleyebiliriz. "Göl Kuşları"nda kuşlara yüklenen sınırlı sayıdaki sıfatlardan en ilgi çekici olan betimleme kanla ruhu beslenmiş olan güneşin batışı için kullanılmıştır. Burada "gurûb/güneşin batışı" ve "hûn/kan" kelimeleri kuşları siyahtan kızıla çalan bir renge boyamaktadır. Ayrıca "kızıl kamış" ve "yakut âb", bu atmosferin rengini belirlerken ufukta kesik bir başı andıran güneş betimlemesi de kan ve güneş kızılığını bir araya getirmektedir. Bütün bu kızılığını verenleri sessizlik ve kederle yiyen kuşlarsa siyahtır. Yutma ve yok etme eylemiyle ilişkili olarak kararın durumunun söz konusu olduğunu düşünmekteyiz. Siyah bütün renkleri yiyen yani tüketen ve doyan bir renktir.

Güneş, ufuk, kamışlar ve su, şiirdeki cansız varlıklar olmasına karşın kuşlar tek canlıdır ve bütün bu çizilen sessiz kızıl tablonun içinde sadece onlar hareketlidir. Aslında onların da hareketleri sessiz ve kederlidir.

Siyah kuşlar kategorisine giren diğer şiir “Yarasalar” şiiridir. Bu kısa şiir şöyle:

*Dağılmış hazân-dîde tüller gibi
Uçuşmakta sessizce huffâşeler;
Giderler, gelirler... san örmekteler
Nücûm-ı kederle zalâm-ı şebi. (Haşim 2005:28)*

Bu şiiri şöyle anlamlandırabiliriz: Yarasalar, dağılmış, güz görmüş ya da solmuş, sararmış tüller gibi sessizce uçarak giderler ve gelirler... Sanki gece karanlığını keder yıldızlarıyla örmektedirler. Bu şiirde yarasaların gece karanlığındaki durumu betimlenmektedir. Yarasalar, “Siyah Kuşlar”da olduğu gibi kederli ve sessizdirler. Fakat bunlar kızılık içinde değil tamamen gece karanlığında gidip gelmekte yine tek hareketli canlı olmaktadırlar. Tüller kadar hafif ve ince olmaları yarasaların gecenin karanlığına gizlenmeleri ile ilgilidir. Onlar birer gölgeye benzerler.

Beyaz kuşlar kategorisine giren kuşlar, leylekler ve kuğulardır. “Meh-tâpda Leylekler” şiiri dört beyitten oluşmaktadır. Bu şiirin ilk beyti,

*Kenâr-ı âba dizilmiş, sükûn ile bekler
Fûsun-ı mâha dalan pür-hayâl leylekler... (Haşim 2005:24)*

Kuşların suyun kenarına dizilmiş, sessizce beklediğini, ayın büyüyle hayale daldıklarını betimleyen şair, kuşları yine sessiz olarak betimlemektedir. Yine su ve ay bu tablonun içinde yerlerini almışlardır.

*Havada bir gölü tanzîr eder semâ bu gece
Onun böcekleri güvâ nücûmdur yekser... (Haşim 2005:24)*

Havada bir gölün benzerini yaratır gök bu gece, onun böcekleri sanki baştanbaşa yıldızlardır diyerek şair yine kuşları gece karanlığında betimlediğini belli eder.

*Neden bu âb-ı semâvide avlananlar yok
Bu haşr-ı nûr-ı huveynâtu hangi kuşlar yer? (Haşim 2005:24)*

Su ve gökyüzü kuşların betimlenmesi için vazgeçilmez gibi görünmektedir. Gökyüzündeki su benzetmesini göğün ve suyun aynı renkte olmalarına bağlayabiliriz. Şair, neden bu gökyüzündeki suda avlananlar yok derken hayal avcılığında bahseder gibidir. Bu ışıldaşan hayvancıkları hangi kuşlar yer derken hayvancıklardan yıldızları kastediyor olabilir. Burada, “Siyah Kuşlar”da olduğu gibi kuşlar, yiyen ve yok eden özelliğine sahiptirler.

*Eder bu hikmete güya ki vakf-ı rûh ü nazar
Fûsun-ı mâha dalan pür-hayâl leylekler... (Haşim 2005:24)*

Bu son beyitte şair, ayın büyüüne dalan hayal dolu leyleklerin bu gizi çözmeye sanki ruh ve bakışlarını verdikleri söyler. Gizden kastı ise bir önceki beyitte sorduğu sorulara ilişkindir. “Neden bu gökyüzündeki suda avlananlar yok?” sorusu ile “bu ışıldaşan hayvancıkları hangi kuşlar yer?” sorusu leyleklere ilişkindir bir anlamda. Bu şiirde de gece ve karanlık vardır. Mehtapta betimlenen leylekler ayla kuşların

AHMET HAŞİM'İN “GÖL KUŞLARI”NDAKİ ŞİİRLERİNDE KUŞ İMGESİ

ilişkinine başka bir göndermedir. Şair kuşları hep ay ışığında görmekte ve ayın büyüü kuşları şaşırtmaktadır.

“Karanlıkta Beyaz Kuşlar” üç beyitten oluşan diğer bir beyaz kuş şiiridir:

*Vahşi karaltılardaki sîmîn kuşların
Mer'i miyân-ı sine-i yeldâda yerleri;*

*Güyâ cihân-ı sâyede metrûk-i nûr olan
Fecr-âşina melîkelerin muğber elleri*

*Koymuş kenâr-ı sâhile fağfur kâseler
Mâhın birikmiş orda ziyâ-yı mukattarı... (Haşim 2005:25)*

Zaman yine gece vaktidir. Karaltılar vahşileşmiştir. Vahşi karaltılardaki gümüş gibi beyaz kuşların uzun gecenin göğsündeki yerleri görünüyor derken kuşların renginin tam olarak beyaz değil de gümüş rengi olduğunu anlıyoruz. Çünkü onlar gece karanlığında görünmektedirler. Öyleyse parlak yani gümüş rengi olmaları gerekir. Karanlıkta olunmasının nedeni ise ışısız bırakılmaktır. İkinci beyitte kuşlar melîkelerin küskün ellerine benzetilmektedir. Bu çok anlamlı benzetmede gölge dünyasında ışısız bırakılmış kuşların bir kraliçenin ellerine benzetilmesi hem asilliğine hem de bir kadın inceliği taşıdıklarına gönderme yapmaktadır. Tan ağartısını bilen sultanların küskün elleri suyun kıyısına Çin işi porselen kâseler koymuştur ve orada ayın imbikten çekilmiş ışığı birikmektedir. Bu şiirde de diğer şiirlerde olduğu gibi tek canlı ve hareketli olan kuşlardır ve suyun kıyısına Çin işi porselen kâseler bırakırlar.

“Kuğular” şiirindeki kuşlar da beyazdır. Ahmet Haşim'in “Kuğular” adlı kısa şiiri şöyle:

*Suda yorgun, muzî tecellîler
Ediyor bir tekarrübü ifşâ:*

*Kuğular, leyl içinde, sine-küşâ
Geliyor, gözlerinde mestîler;*

*Sanki mahlûl-i hande keştîler
Ki olunmuş nücûmdan inşâ... (Haşim 2005:26)*

“Göl Kuşları”nın vazgeçilmez olan öğelerinden biri de sudur. Şiir suda yorgun, ışık saçan görünüşleri tasvirle başlar. Bu görünüşler bir yaklaşmayı sergiler. Diğer şiirlerde olduğu gibi gece hâkimdir kuşlara. Kuğular, gece içinde, göğüs bağı açık, gözlerinde sarhoşluklar geliyorlardır. Sanki yıldızlardan yapılmış gülümseme yüklü gemilerdir. Bu şiirde dikkati çeken kuğulara yüklenen “sine-küşâ/göğsü açık”, “gözlerinde mestîler/gözlerinde sarhoşluklar” betimlemeleridir. Bu betimlemelerde

kişileştirme vardır ve kuğuların rengi olmadığı halde beyazlığın getirdiği bir açıklık sezilenir. Bu özellikleri onların gülümseme yüklü gemilere benzetilmesi ve sanki yıldızlardan yapılmış olduğunun söylenmesi ile tam bir beyazlık kazanır. Bu kez karanlık hâkim değildir. Gülümseme, gemi ve yıldız imgeleri şiirin atmosferini aydınlatmaktadır. Bu şiirin ardından gelen dört mısralık bir şiir olan “Kuğuların Avdeti” adlı şiiri ile Haşim, bu ışıklı, yıldızlardan yapılmış varlıkları ayın büyü ülkesine gitmek için yol arayan, bu yüzden ölü suyun üzerinde titreye titreye ama gösterişli süzülen kuşlar olarak tasvir eder:

*Ölü bir sath-ı âbın üstünde
Ki celî, lerze lerze, dârâtı,
Sihir-âbâd-ı mâha gitmek için
Arıyorlar reh-i semâvâtı... (Haşim 2005:27)*

Kuğular, şairi ayın büyü ülkesi dediği, “O Belde” şiirinde de tarif ettiği ideal dünyaya yani Haşim’in hayal dünyasına onu taşıyacak varlıklardır. Kuğuların en önemli özellikleri göl kuşu olmaları ve gölün üzerindeki duruşlarıdır. Boyunlarının inceliği ve zarafeti nedeniyle kadınla özdeşleştirilirler. Kuğuların renklerinin saflığı şiire aydınlık bir renk katmaktadır. Aslında şiir yine gece vaktini tasvir eder. Fakat ayın büyü ülkesine gitmek istediklerine göre aydınlık ile karanlık arası biraz loş bir atmosfer sezilir.

“Göl Kuşları”nda kuşlardan sonra en çok tekrarlananlardan biri de “ay”dır. Ay, mâh, kamer, mehtap gibi kelimelerin tekrarı “Göl Kuşları”ndaki büyü atmosferi yaratan ayı pekiştirmektedir. Bunun yanı sıra ayı konu alan iki şiir, kuşları ay ışığında gören şairin aya verdiği önemi de göstermektedir. “Tulû-ı Kamer” başlıklı şiir şöyle:

*Dağıldı cevî-i havalîye bir garib âvâz:
Gürültüler, asabî sayhalarla, cûşa-cûş;
Bütün tuyûr-ı hafâ gölden ettiler pervaz...*

*Neden bu korku, neden ansızın bu cûş ü hurûş?
Ufukta, çember-i lertzân-ı âba yaslanmış,
Ufukta çünkü tecellî-i mâh eder suyu nûş... (Haşim 2005:29)*

Bu şiirde diğer şiirlerden farklı olarak kuşlar sessiz değildir. Diğer şiirlerde bir resim sessizliği taşıyan kuşlar bu şiirde dağılıp çevrenin boşluğuna bir garip bağırtı bırakırlar. Gürültülü, sinirli ve çok coşkun seslerdir bunlar. Bu kez gizlilik kuşları gölden uçarlar... “Neden bu korku, neden ansızın bu coşup taşma?” diye sorar şair. Ufukta, suyun titrek çemberine yaslanmış, ufukta çünkü ayın görünüşü su içiyor diyerek kuşlar gibi ayı da kişileştirir. Kuşların korkusu bir bakıma şairin korkusu olarak değerlendirilebilir. Şair, kuşları gerçek dünyadan kaçış için bir araç olarak görür. Onların bağrışarak uçuşmaları ya da kaçışmaları ideal dünyaya hiç ulaşamayacaklarının korkusunun ifadesidir bir anlamda.

AHMET HAŞİM'İN "GÖL KUŞLARI"NDAKİ ŞİİRLERİNDE KUŞ İMGESİ

Ahmet Haşim'in şiirlerinin genelinde akşam imgesinin ne kadar vazgeçilmez olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla ay da bu imgenin içinde bir akşam tasvirini tamamlamaktadır. "Batan Ayın Kenarına Satırlar" şiiri de ay şiirleri içinde belki de en dikkat çekici olanlarındandır. Bu şiirde ay vurulmuş bir tanrıya benzetilir:

*Bir vurulmuş ilâhı andırıyor
Suda teskîn-i zahm eden bu kamer,
Nısf-ı leylin miyâh-ı dîrunda
Yıkanır, dinlenir, durur ve güler...* (Haşim 2005:30)

Ay, öylesine kişileştirilir ki, suya yansıyan aksi, gece yarısının uzak sularında yıkanır, dinlenir, durur ve güler. Bunları yapmasının nedeni ise yarısının acısını yatıştırmak içindir. Bu son şiirde kuşlarla ayın ilişkisinin ne olduğu netlik kazanıyor:

*Eli ba'zan «sükûtü»ü ürkütüyor
Ki miyâh illerinde hâbide,
Ediyor bâ'zı kuşları da'vet,
Ah o kuşlar ki şimdi bî-hareket
Suların ateşinde sallanıyor...* (Haşim 2005:30)

Uyku ülkelerinde uykuya dalmış bazı kuşları çağırmak için ayın elinin bazen sessizliği ürküttüğünü söyler şair. Bu kuşları betimlerken de yine hareketsiz sıfatını kullanır ve suların ateşinde sallandıklarını söyler. Suların ateşinde sallanmaları ayın sudaki aksini kastediyor olabilir. Kuşların uyku ülkelerinde olmaları ise artık gece yarısı olması, akşamın ardından gelen derin sessizliğin yarattığı görünüm olmasıdır. İşte bu gece yarısında ay gerçek kimliğini ortaya çıkaracaktır:

*Zuhâlî bir cidâlin âsârı:
Gizli bir kavş-i bî-tenâhîden
Oklar indikçe -aks-i âlem-i dîr-
O muzî cüsse-i ilâhîden
Suya bir hûn-i âteşin akıyor...* (Haşim 2005:30)

Kaygı verici bir savaşın eseri olan kuşlar olsa gerek. Gizli bir bitip tükenmez yaydan oklar indikçe diyerek şair iki çizgi arasındaki uzak dünyanın yansımaya dikkatimizi çeker. Ayın ışık saçan tanrısal gövdesinden suya ateş gibi kan aktığını dile getirir. Bu son dörtlükte şair, uzak dünyanın, gitmek istenilen dünyanın yansımaları suda, ayın gölgesinden ateş gibi kan aktığı şeklinde betimler. Diğer şiirlerde bu uzak dünyadan bahsedilmemektedir. Fakat bu şiirde ay, tanrısal bir gövdeye sahiptir ve yaralıdır. Kuşlara eliyle çağrı işareti yapıyor gibidir. Bu tablodaki kuşların da oklar gibi aya doğru uçtuklarını gözümüzün önünde canlandırarak olursak diğer şiirlerde olduğu gibi ay ve kuşların bir arada olduğu bir resim çizildiğini görmüş oluruz.

Haşim'in kendi içinde yarattığı dünya imgelerden oluşmaktadır. Abdülhak Şinasi Hisar, her şairin böyle bir dünyası olduğunu düşünmekte ve Haşim için şunları söylemektedir:

“ ‘Göl Saatleri’ ve ‘Göl Kuşları’, şairin muttasıl içinde yaşadığı bir âlemi duyuruyor. Her şairin böyle daha hususî bir şahsî, zatî ve mahrem bir bahçe, bir dünya, bir ülke, bir iklimi olur. İşte asıl bunlar şairin kalbinde beslediği, taşıdığı bu mukaddes şiir ikliminin hakikatini anlamamak, yaşadığı hulyayı inkâr etmek, onun mukaddes hukukunu iptal etmek yani bir nankörlük, büyük bir küfrân-ı nîmet olur.” (Hisar 1972: 27)

Haşim'i anlamak için bu dünyayı anlamak gerekmektedir. Bu dünyanın anlaşılmasız, ya da görünmez yerlerini görmek için bir anlamda kuşlara bakmanın şart olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü bu imge şiirlerde yaşayan en canlı imgelerdendir.

Kemal Özmen, Haşim'in şiirlerinde çizdiği dünyayı şu biçimde betimler:

“...Haşim'in [...] oluşturduğu peyzaj ne doğaüstü, ne gerçeküstü, ne de düşseldir. Tümüyle duyumsal ve içinde kendi 'ben'inin yüzdüğü ve küçük fırça darbeleriyle benzediği durgun, ancak dibini göstermeyen yatay konumdaki bir aynanın altında istiflenmiş bir dünya gizleyen bir su yüzeyidir. Bu nedenle, buradaki 'yüzey' sözcüğüne de pek aldanmamalıdır. Bu 'ayna' Haşim'in izin verdiği ölçüde yansır; daha doğrusu o, aynanın yüzeyine net olmayan imgeler gönderir. İnce bir örtüyle gizler 'ben'ini. Bu ışığın bir tülden geçerken uğradığı değişimdir bir bakıma. Bu bir tür kartpostal görüntülerin yüzeyel yansımalarının derinlikleridir asıl araştırılması gereken, yoksa yüzeyin kendisi değil.” (Özmen 1997: 312)

Özmen'in de belirttiği gibi Haşim'in şiirlerinde bir su yüzeyi vardır. Bu suyun üzerinde kuşlarla, güneşle, ayla bir gölün çok karmaşık öğeleri yüklüdür. Fakat bu yüzeyin derinliklerinde neler olduğunu uzun uğraşlarla keşfetmek gerekir. Buna rağmen sadece Haşim'in izin verdiklerini görebiliriz. Bu dünyayı keşfetmemize yardımcı olması için uçmasına izin verdiği kuşlar bu dünyanın rehberleridir belki de. Renkleri, konumları, sesleri, gölgeleriyle şairin iç dünyasını yansıtırlar.

Haşim'in şiirleri o güne dek görülmemiş bir üslûpla yazılmış ve bu yüzden çok eleştiriye uğramış, anlaşılmasız olduğu da söylenmiştir. Ahmet Hamdi Tanpınar bu anlaşılmasız dünyayı şöyle dile getirir:

“Hakikatte ne o, istediği kadar müphem şiirler yazabildi, ne de muarızları, bu yeni tarzda kendilerini şaşırta tarafların ne olduğunu bulabildiler. Onun şiirleri, sözle sükûtun birleştiği müntehada yapılmış birer tecrübe idi. Eğer onlar bu yeni şiirde, öteden beri alışmış oldukları şeyleri arayacakları yerde, sadece bir “rüya”nın kendi fevk-at-tabia renklerini muhafaza edebilmek şartıyla başka nasıl anlaşılabilirliğini düşünmüş olsalardı, gâflerinde bu kadar isabet etmezlerdi. (Tanpınar 1969: 308)

Tanpınar'ın “sözle sükûtun birleştiği münteha” olarak betimlediği durum Haşim'in kelimeleri kullanarak sessiz tablolar oluşturmasıdır. Bu sessiz tablolardaki

AHMET HAŞİM'İN "GÖL KUŞLARI"NDAKİ ŞİİRLERİNDE KUŞ İMGESİ

sesler kuşların sesleridir bir anlamda. Tekrar eden, incelen, kalınlaşan, uzayan ya da kısalan, farklı, biraz da büyütlü sesler...

Sonuç

Ahmet Haşim'in "Göl Kuşları"ndaki şiirleri bir anlamda "rüya" şiirleri olarak değerlendirilebilir. Akşam karanlığında, aya doğru uçan kuşlar değişik hareket ve durumlarda tasvir edilirken şairin büyütlü bir atmosferde yaşadığını söyleyebiliriz. Aslında bu büyütlü havayı kuşların gölge biçiminde tasvir edilmesiyle de hissederiz. Bu atmosferin belki de herkesin anlayamayacağı kadar garip, kendini kolay kolay ele vermeyen, derinlere inmeye çalıştıkça insanı engelleyen ama bir o kadar da kendisine doğru çeken bir havası vardır.

Ahmet Haşim, şiirlerinde içine kapanık, gerçek dünyadan elini ayağını çekmiş, hayali dünyada yaşama arzusu ile dolu bir şair tarzı ortaya koyar. Bunun nedeni belki de şairin gerçek dünyayla yaşadığı uyumsuzluktur. Bunu yaşam öyküsünü inceleyerek de anlayabiliriz. Bu konuyla ilgili olarak erken yaşta annesini kaybetmesi dile getirilir. Şiirlerinde çok sık olarak kullandığı akşam, güneşin batışı sırasında çöken kızılık, akşamın sessizliği, durgunluğu, çölün ve gökyüzünün sonsuzluğu, ay ışığının karanlık sulara yansıyan sarılığı Dicle kıyılarında yapılan gezintilerin etkisi ile ortaya çıkmış olabilir. Fakat burada önemli olan şairin kuşlara olan yakınlığı ve bir bakıma onlara güven duymasıdır. Güneşi yiyen, kraliçelerin ellerine benzeyen, bazen siyah bazen beyaz olan, ayın yardıma çağırdığı bu varlıklar Haşim'in postacılarıdır sanki. Hayali dünyadan Haşim'e haber getirirler. Hatta Haşim'in haberlerini bu hayali dünyaya götürürler. Bu nedenle bazen siyah bazen beyazdırlar. Haşim'in iç dünyasının dönüşümünü de dile getirirler. Gerçek dünyada siyah, hayali dünyada beyaz olabilirler. Ya da tersi de olabilir. Ama bu renk karşıtlığı yaşanan tezat durumun ifade edilışıdır.

Mehmet Fuat'ın da işaret ettiği gibi Haşim'in şiirlerinde en fazla kullandığı "kendisi, kadın ve renkler" gibi kelimeler onun, kendini anlamaya ve anlatmaya çalıştığını gösterir. Bunu öylesine yapar ki gerçek dünyadan tam anlamıyla kendini soyutladığını hissederiz. Kuşlar bu dünyayla iletişim kuran tek canlıdır. Fakat onlar da ele avuca gelmez, uçucu ruhlar ya da gölgelerdir sadece.

Kaynakça

- AHMET HAŞİM, (2005), "Göl Kuşları, *Bütün Şiirleri*, Ankara: Pan Kitabevi Yayınları, 23-30.
- AHMET HAŞİM, (2005), "Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar", *Bütün Şiirleri*, Ankara: Pan Kitabevi Yayınları, 61-64
- AKTAŞ, Şerif, (1986), *Edebiyatta Üslup ve Problemleri*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- AYVAZOĞLU, Beşir, (2000), *Ömrüm Benim Bir Ateşti*, İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- BEZİRCİ, Asım (1972), *Ahmet Haşim Şairliği ve Şiirleri*, İstanbul: Oluş Yayınevi: 7-125.

- HİSAR, Abdülhak Şinasi (2006), *Ahmet Haşim: Şiiri ve Hayatı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet (2003), “Yollar”, *Şiir Tahlilleri I. Tanzimat’tan Cumhuriyet’e*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet (2004), “O Belde’nin Tahlili”, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- MEHMET FUAT (1977), *Ahmed Haşim: Yaşamı Sanatçı Kişiliği Yapıtları*, İstanbul: De Yayınevi.
- ÖZMEN, Kemal (1997), “Ahmet Haşim Sembolist mi Empresyonist mi”, *Çağdaş Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*, Nevin Önberk Armağanı, Ankar: Simurg Kitapçılık.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi (1969), “Ahmet Haşim’e Ait Hatıralar”, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi: 311-317.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi (1969), “Ahmet Haşim’e Dair”, *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi: 305.